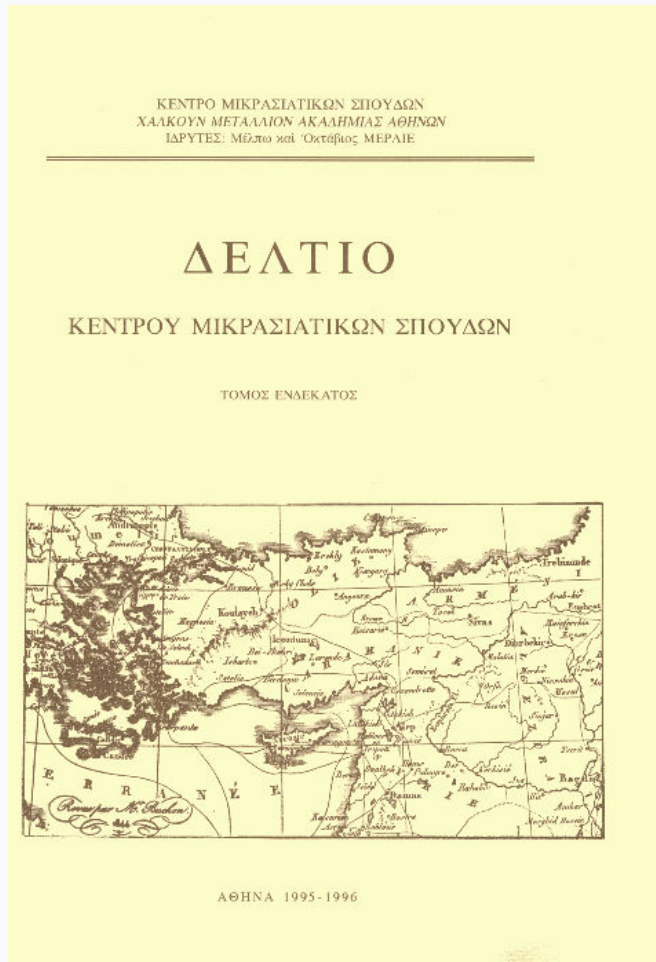

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 11 (1995)

Μάγδα Μ.Κιτρομηλίδου, Το Μικρασιατικό ζήτημα στην εφημερίδα Πάφος της Κύπρου

Σταύρος Θ. Ανεστίδης

doi: [10.12681/deltiokms.65](https://doi.org/10.12681/deltiokms.65)

Copyright © 2015, Σταύρος Θ. Ανεστίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ανεστίδης Σ. Θ. (1995). Μάγδα Μ.Κιτρομηλίδου, Το Μικρασιατικό ζήτημα στην εφημερίδα Πάφος της Κύπρου. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 11, 409–411. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.65>

έθνικῶν κέντρων: δὲν ἐπρόκειτο πλέον γιὰ τὴν ἀντιπαράθεση ἀλτρωτισμοῦ/έθναρχίας ἀλλὰ γιὰ παρατάξιμη ἀντιπαλότητα, ἐφ' ὅσον τὸ Πατριαρχεῖο παρέμενε προσκολλημένο στὸν βενιζελισμό παρὰ τὴν ἐπικράτηση τῶν βασιλικῶν στὴν Ἀθήνα. Δεδομένου πάντως ὅτι ὁ συγγραφέας διαπραγματεύεται τὸ θέμα του μέσα ἀπὸ τὸ πρίσμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, εἶναι ἀρκετὰ ἐνδιαφέρουσες καὶ χρήσιμες οἱ ἀντιδράσεις τῆς ὁποῖας καταγράφει, προερχόμενες τόσο ἀπὸ τὰ πρεσβυγενῆ πατριαρχεῖα καὶ τὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Κύπρου ὅσο καὶ ἀπὸ ἱεράρχες τῆς Ἰωνίας καὶ τῆς Θεσσαλονίκης.

Γιὰ τὸ ἀντικανονικὸν πάντως τῆς ἐκλογῆς, ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ ἐδῶ ἡ ὑπόμνηση τῆς ἀπόψεως τοῦ Μανουὴλ Γεδεών, «Δῆθεν ὑπὲρ νόμων ἀγῶν», *Πρωτεύουσα*, ἔτος Α', ἀρ. 93, 94, 99, 101 (4, 5, 10, 12 Ἰανουαρίου 1922), ἐκφρασμένης ἐν θερμῷ, ἐν τούτοις σημαντικῆς ὡς πρὸς τὴν προσέγγιση τοῦ ζητήματος ἀπὸ τὴν σκοπιὰ ἐνὸς γνήσιου πολέμιου τοῦ φυλετισμοῦ καὶ τῶν ἐθνοκεντρικῶν πολιτικῶν.

Θὰ ἤθελα νὰ κλείσω τὸ παρὸν σημεῖωμα μὲ τὴν ἀκόλουθη σκέψη: Ἡ παρούσα μελέτη ἀποτελεῖ μία ἀπὸ τῆς ὄχι συνήθεις περιπτώσεις κατὰ τῆς ὁποῖας ἕνας μελετητῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας διαπραγματεύεται τὸ θέμα του ἐπιδιώκοντας καὶ τὴν προσέγγιση τῶν ἐκφάνσεων πού ἄπτονται τοῦ πεδίου τῆς θύραθεν ἱστορίας. Ἡ ἔλλειψη πάντως τῆς ἀρετῆς αὐτῆς ἰσχύει καὶ στὸ ἀντίστροφο σχῆμα καὶ συνίσταται στὴν ἀγνοία, ἀν ὄχι στὴν παραγνώριση, σημαντικῶν καὶ οὐσιωδῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων ἐκ μέρους τῆς νεοελληνικῆς ἱστοριογραφίας.

ΣΤΑΥΡΟΣ Θ. ΑΝΕΣΤΙΔΗΣ

Μάγδα Μ. Κιτρομηλίδου, *Τὸ Μικρασιατικὸ Ζήτημα στὴν ἐφημερίδα Πάφος τῆς Κύπρου*, Λευκωσία 1994, 216 σσ.

Στὴν Κύπρο, ἡ ἐθνικιστικὴ ἰδεολογία πού εἶχε μεταλαμπαδευτεῖ ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ κράτος στὸ πλαίσιο τῆς πολιτικῆς τοῦ ἐθνικοῦ κέντρου ἐπιβίωσε καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴ Μικρασιατικὴ Καταστροφή, ἡ ὁποία, ἀν μὴ τί ἄλλο, ἀποτελέσει ἰσχυρὸ ράπισμα γιὰ τὸν ἑλλαδικὸ ἀλτρωτικὸ ἰδεαλισμὸ. Ἡ κλιμάκωση, πάντως, τῶν κυπριακῶν διεκδικήσεων, ὕστερα ἀπὸ τὸν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ἀπέφευγε τὴν ἀντιστροφή τῶν ρόλων στὸ ἱστορικὸ προσκήνιο τῆς θεωρίας τοῦ ἐθνικοῦ κέντρου: ἐπιδίωξη ἐνσωμάτωσης στὸ ἑλληνικὸ κράτος ἐκπορευόμενη ἀπὸ τὴν περιφέρεια, καὶ τὸ ἐθνικὸ κέντρο, βάσει τῆς παρακαταθήκης τοῦ Βενιζέλου, διστακτικὸ στὸ νὰ ἀκολουθήσει μαχητικότερη πολιτικὴ ἐναντι τῶν ἐνωτικῶν αἰτημάτων. Ἐμελλε, πάντως,

ή έννοια του έθνικου κέντρου να τεθεί σε νέα βάση με τη δημιουργία της Κυπριακής Δημοκρατίας (1960), ή όποια, έμφανιζόμενη ως δεύτερο ανεξάρτητο ελληνικό κράτος στην ιστορία του ελληνικού εθνικισμού, προκάλεσε το ψυχολογικό πλέγμα για την επαναλειτουργία των αντανакλαστικών του ένωτικου μεγαλοϊδεατισμού. Οί συνέπειες ύπηρξαν τραγικές και πάλι ως προς τόν ιστορικό ρόλο και την επιβίωση του ελληνισμού σε μια ιστορική του κοιτίδα. Τά ίδια αντανакλαστικά νομίζω ότι μπορεί να διαγνώσει κανείς, τηρουμένων τών αναλογιών, και στην πολιτική του τουρκικού κράτους έναντι τών νεόδμητων «τουρκογενών» Δημοκρατιών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

Φαντάζομαι πώς όταν τόν Σεπτέμβριο του 1921, υπό τήν εϋφορία και τή βεβαιότητα που προξένησαν οί άρχικες νίκες του ελληνικού στρατού στη μικρασιατική χερσόνησο, ό μικρασιάτης λόγιος Πασχάλης Πασχαλίδης εξέφραζε τήν πεποίθηση ότι «ή Έλλάς δέν δύναται να ζήση άνευ τής Μικράς Άσίας, ήτις άποτελεί οίονει τόν έτερον τών πνευμόνων, ίσως τόν σπουδαιότερον δι' ών άναπνέει τό έθνος», δέν θά μπορούσε τότε να φαντασθεί ότι όχι μόνον ή μικρασιατική εκστρατεία θά είχε τραγική κατάληξη άλλα και ότι ό άλυτρωτικός εθνικισμός θά είχε και μεταγενέστερα επιπτώσεις ως προς τή μοίρα του έξωελλαδικού ελληνισμού.

Οί άπόψεις αυτές δημοσιεύθηκαν στο φύλλο της 2ας Σεπτεμβρίου 1921 της κυπριακής εφημερίδας *Πάφος*. Ήταν τό πρώτο φύλλο του εβδομαδιαίου έντύπου του δικηγόρου Λοΐζου Φιλίππου, ό όποιος διαπίστωνε τήν εκπαιδευτική πενία και τήν οικονομική καχεξία της γενέτειράς του, Πάφου, πιστεύοντας ότι ή θεραπεία της κατάστασης προέβαλλε ως έθνικό καθήκον άλλα και ως πρόκριμα της μελλοντικής ελευθερίας και της ένωσης με τήν Έλλάδα. Ήτσι και τό Μικρασιατικό Ζήτημα καταλαμβάνει έξ αρχής περίοπτη θέση με τή δημοσίευση του άρθρου του Π. Πασχαλίδη, «Η σημασία της Μικράς Άσίας διά τήν Έλλάδα».

Η παρούσα έργασία της Κυπρίας φιλόλογου Μάγδας Μ. Κυτρομηλίδου, ή όποια, όπως και ό πατέρας της Πασχάλης Πασχαλίδης, έχει πολυετή και σημαντική διακονία στην εκπαίδευση και τή λαογραφική έρευνα της Κύπρου, διερευνά άκριβώς αυτή τή συστηματική καταγραφή της κρισιμότερης φάσης του Μικρασιατικού Ζητήματος από τις στήλες της *Πάφου*, από τό έναρκτηριο φύλλο της 2ας Σεπτεμβρίου 1921 έως τό φύλλο της 8ης Δεκεμβρίου 1922, όπότε και έχουμε ένα δραματικό *terminus*. Οί σελίδες του βιβλίου, πάντως, δέν παρέχουν στον άναγνώστη μόνον ένα ευδύνοπο χρονικό αυτής της διετίας, άλλα, και έδώ έγκαιτα ούσιαστικά ή συμβολή της έργασίας, άναδεικνύουν μιάν ένδιαφέρουσα και σημαντική μαρτυρία ως προς τήν πρόσληψη τών γεγονότων από πνευματικές δυνάμεις εύρισκόμενες εκτός του προσκήνιου του ιστορικού γίγνεσθαι. Επί παραδείγματι, στις 14 Οκτωβρίου 1921, τό κύριο άρθρο της εφημερίδας επέχει θέση κατακραυγής και θρήνου για τήν εξόντωση του ελληνισμού

ἀπὸ τὸν κεμαλικὸ στρατό, ἐνῶ ὁ συντάκτης του προτρέπει τὴν ἑλληνικὴ κυβέρνησις νὰ κρατήσῃ πάση θυσίᾳ τὰ κεκτημένα ἐδάφη, γιατί «οὐαὶ καὶ ἀλλοίμονον εἰς τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τὸν διαβιῶντα εἰς αὐτά. Μέχρι τοῦ τελευταίου θὰ ὑποστῇ τὴν αὐτὴν ἀθλίαν τύχην τῶν μαρτύρων ἀδελφῶν», ἐνῶ στὸ κύριο ἄρθρο τῆς 11ης Αὐγούστου 1922: «Ἡ διευθέτησις τοῦ Ἐνατολικοῦ ζητήματος. Κρίσιμοι ἐθνικαὶ περιστάσεις» ἐκφράζεται ἡ πεποίθησις ὅτι ἡ ἐπανακατάληψις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἀφ' ἑτέρου δέ, ἡ ἀπώλεια τῆς μικρασιατικῆς χερσονήσου, ἡ ὁποία διακρίνεται γιὰ τὸν πλοῦτον της, θὰ ὀδηγήσῃ τὸ ἑλληνικὸ κράτος σὲ πτώχευσι. Στὶς 24 Νοεμβρίου 1922, ὑπὸ τὸν εὐγλωττον τίτλον «Τὸ τραγικὸν τέλος», ἐκδηλώνεται ἀποτροπιασμὸς γιὰ τὴ θανατικὴ ἐκτέλεσις τῶν ἑξὶ καὶ ἀπευθύνεται ἐκκλησις γιὰ τὴν ψύχραιμην ἀντιμετώπισιν τῆς κατάστασις: «Εὐχόμεθα ὅπως ἡ πατρις ἐξέλθῃ ὅσον τὸ δυνατόν μετ' ὀλιγωτέρας ζημίας ἀπὸ τὰς συνετείας μᾶς πρωτοφανοῦς ἡττις, τὴν ὁποίαν ὑπέστη ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ τῆς ὁποίας ἄμεσος συνέπεια εἶναι τὰ διαδραματιζόμενα σήμερον ἐν Ἑλλάδι γεγονότα. Ἐκαστος ἐξ ἡμῶν, θέτων τὸ γενικὸν συμφέρον ὑπεράνω κομμάτων, τὴν Πατριδα ὑπεράνω τῶν ἀτόμων, ὀφείλει νὰ ἔχει ὑπ' ὄψιν του ὅτι *salus populi suprema lex esto*».

Ἡ ἐρευνήτρια δὲν περιορίσθη, καὶ καλῶς ἐπράξε, μόνο στὴν ἀνάδειξιν τῶν δημοσιευμάτων ποὺ ἀφοροῦν στὶς ἐξελίξεις στὴ Μικρὰ Ἀσία. Κατέγραψε ἐπίσης καὶ δημοσιεύματα ποὺ συσχετίζονται μετ' αὐτὰς ἐνδεότερες πτυχὰς τοῦ Ἐνατολικοῦ Ζητήματος καὶ ἰδίως, μετ' αὐτὰ τεκταινόμενα καὶ τὶς ζυμώσεις στὸν κυπριακὸν χῶρον, βοηθώντας ἔτσι τὸν ἀναγνώστη στὸ νὰ παρακολουθήσῃ τὴ διαπλοκὴ τῶν γεγονότων, ἀλλὰ καὶ στὸ νὰ διαμορφώσῃ ἀποψὴ ὡς πρὸς τὴ φυσιογνωμίαν τῆς ἐφημερίδας. Στὴν πληρέστερην κατατόπισιν τοῦ χρήσιμου τῆς ἐργασίας συμβάλλει οὐσιαστικῶς καὶ ὁ σχετικὸς ὑπομνηματισμὸς τῆς συγγραφέως. Ὡς παράρτημα τοῦ βιβλίου δημοσιεύονται τὰ ἄρθρα τοῦ Π. Πασχαλίδου, «Ἡ σημασία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας διὰ τὴν Ἑλλάδα» καὶ «Σμύρνη», συνέντευξις τοῦ Μητροπολίτου Πάφου Ἰακώβου Ἀντζουλάτου μετ' ὁν ἀρχιστράτηγον Ἀναστάσιον Παπούλα στὴ Σμύρνη καὶ ἐγκύκλιος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Κυρίλλου Γ' ἀναφερόμενη στὸν δραματικὸν ἐπίλογον τῆς μικρασιατικῆς ἐστρατείας. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει καὶ ἡ εἰκονογραφικὴ πλαισίωσις τῶν κειμένων, ἡ ὁποία καθ' ὅσον ἀφορᾷ στὸν μικρασιατικὸν ἑλληνισμὸν ἀντλήθηκε ἀπὸ τὸ φωτογραφικὸν ἀρχειο τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν.